

Anna Kowalewska-Mróz

Praca doktorska

**Gdańskie malarstwo, grafika oraz rzeźba w prozie Günтера Grassa i Stefana Chwina.
Studium porównawcze**

Streszczenie

Przedmiotem zainteresowania niniejszej dysertacji są literackie nawiązania Güntera Grassa i Stefana Chwina do dzieł sztuki gdańskiej: malarstwa, grafiki i rzeźby. Teksty stanowiące materiał badawczy to wybrane utwory prozatorskie Güntera Grassa: *Blaszany bębenek*, *Miejscowe znieczulenie*, *Turbot*, *Szczurzyca*, *Wróżby kumaka* oraz Stefana Chwina: *Krótką historią pewnego żartu*, *Hanemann*, *Esther*, *Złoty pelikan*, *Kartki z dziennika*, *Żona prezydenta*, *Dolina Radości*, *Puste krzesło przy wigilijnym stole*, *Dziennik dla dorosłych*, *Panna Ferbelin* i *Srebrzysko*. W swojej prozie pisarze nawiązywali do elementów wystroju archikatedry oliwskiej oraz kościoła Najświętszego Serca Jezusowego z Gdańska-Wrzeszcza, *Sądu Ostatecznego* Hansa Memlinga, obrazów Antona Möllera, grupy ukrzyżowania z belki tęczącej Bazyliki Mariackiej w Gdańsku oraz grafik Ryszarda Stryjca. Osobną kategorią są te wspomniane w tekstach dzieła sztuki, których istnienia nie można potwierdzić, jak u Grassa rzeźba dziobowa Niobe opisywana w *Blaszonym bębnie*, anioł z *Wróżb kumaka*, akty Agnieszki Kurbielli autorstwa Möllera czy autoportret malarza z ciężarną modelką, a u Chwina obraz przedstawiający Abrahama i Izaaka.

Analizę i interpretację nawiązań obu autorów do sztuki gdańskiej poprzedzają w pracy dwa rozdziały będące próbą podsumowania literatury podmiotu, która stała się w tej dysertacji punktem wyjścia do dalszych badań. Pierwszy poświęcony został charakterystyce twórczości Güntera Grassa i Stefana Chwina, a jego celem było podkreślenie najważniejszych wątków oraz tematów związanych z przedmiotem pracy. Drugi jest próbą odtworzenia ogólnej koncepcji sztuk plastycznych obu pisarzy.

Następne cztery rozdziały o charakterze analityczno-interpretacyjnym poświęcone są w pierwszej kolejności ukazaniu, w jaki sposób Grass i Chwin wprowadzają do swoich utworów przykłady dzieł sztuki gdańskiej z uwzględnieniem najważniejszych przedstawionych wcześniej kontekstów i interpretacji z literatury przedmiotu. Następnie zaproponowana zostaje interpretacja tych fragmentów tekstów, w których pojawiły się nawiązania do sztuki. Na końcu zasugerowano, jaką rolę pełni wprowadzenie do poszczególnych scen malarskich i rzeźbiarskich dzieł gdańskich w twórczości tych pisarzy dla odczytania nie tylko pojedynczego

fragmentu, ale i utworu, czy, o ile było to możliwe, całościowo traktowanej twórczości tych pisarzy. Udowodnione zostało na przykład, że u obu pisarzy sztuka gdańska jest nie tylko sposobem na zakorzenianie akcji w konkretnej przestrzeni, nie pełni jedynie roli tła akcji, ale służy również uwypukleniu istotnych dla nich treści, wpływając na mityzowanie gdańskiej przestrzeni i nadawanie jej uniwersalnego charakteru. Ukazane zostały również różnice pomiędzy nawiązaniami do sztuki u obu pisarzy. Analiza poszczególnych dzieł malarskich i rzeźbiarskich pokazała bowiem, że Grass wykorzystuje te nawiązania, by werbalizować i pokazywać tematy, które go zajmują, a wybrane przykłady wizualne pozwalają mu uszczegóławiać i wzmacniać przekaz. Inaczej wygląda sytuacja w utworach Chwina, tu rolę sztuki jest dla narratorów i bohaterów pomoc w poznawaniu i rozumieniu otaczającego ich świata, budzi ona refleksję, powoduje, że zaczynają na nowo, po swojemu interpretować otaczającą ich rzeczywistość.

W pracy zbadano również, jaki wpływ na wyobraźnię Grassa i Chwina miała sztuka gdańska, na ile stała się ona inspiracją dla niektórych wątków podejmowanych w późniejszej twórczości.

Podsumowaniem dysertacji są dwa ostatnie rozdziały, w których ukazano, na ile nawiązania do sztuki gdańskiej wpisują się w własne koncepcje sztuki Günтера Grassa i Stefana Chwina oraz w literacką tradycję odwołań do niej na tle tradycji gatunków literackich zwanych *ekfrazą* oraz *Bildgedicht* oraz takich terminów odnoszących się do sztuk siostrzanych jak reprezentacja, parafraza, interpretacja i prowokacja.